

INTRODUCCIÓN A LA MISHNÁ

La Torá establece que el hombre tiene la obligación de pagar tanto por los daños que cause con su persona como por los que causen sus posesiones —sean animales, sean objetos inanimados que estén bajo su cuidado—. La Mishná comienza por presentar los tipos de dañadores que menciona la Torá y explica por qué tuvo necesidad de mencionar a cada uno de ellos:

Existen cuatro dañadores primarios. אבות קרי להנך אבות קרי להנך “Dañadores primarios” se les denomina a aquellos dañadores que aparecen escritos explícitamente en la Torá. [ב.ג.] ובגמרא Y en la Guemará [2b y 3a] se explica cuáles son los derivados.

El toro, y el pozo, etc. השור והבור כו' כסדר שהן כתובין בפרשה סדרן במשנה Según el mismo orden en que estos dañadores primarios se encuentran escritos en la sección de la Torá que trata sobre daños, el Tana los ordenó en la Mishná. דפרשה ראשונה נאמרה בשור. Pues, la primera parte se refiere al toro; la segunda, al pozo; y conforme a este orden se fueron mencionando en la Mishná.

Mavé. בגמרא מפרש El significado se explica más adelante en la Guemará (3b).

Fuego. כי תצא אש El fuego aparece mencionado en *Shemot* (c. 22), en el versículo que dice: **SI UN FUEGO SE PROPAGA, ETC.**

No es el toro como el mavé. כ'ומר Es decir: לא נפיק מבעה מיניה: Si la Torá hubiera escrito que se debe pagar por el daño del toro, no se habría podido inferir de él la obligación de pagar por los daños que cause el mavé, y viceversa, y por lo tanto, la Mishná dijo primero «no es el toro como el mavé», y no los mencionó —a los cuatro dañadores— en el orden en que fueron escritos en el principio de la Mishná, según el cual se debió haber escrito “no es el toro como el pozo”: porque, si hubiese escrito en el orden en que fueron escritos en el principio, ya no habría podido decir la frase «Ni tampoco son éste y éste otro que tienen vida—», ya que el pozo no tiene vida. Y, además, existe otra razón de que la Mishná haya empezado diciendo: “no es el toro como el mavé”, y no los haya mencionado siguiendo el orden del principio, ya que, al mencionarlos de esta manera, nos enseña algo nuevo: a pesar de que ambos —el toro y el mavé— tienen vida, de todos modos, no se podrían inferir las leyes de uno de las del otro, porque sus características son distintas. Y en la Guemará, (5a) se explica cuál es el significado de la expresión “no es” que dijo el Tana de la Mishná.

Como el fuego, que no tiene vida. כהרי האש שאין בו רוח חיים Y si la Torá no lo hubiese escrito, habríamos pensado exentar al dueño del pago por el daño que su fuego ocasione.

Ni tampoco son éste y éste otro —el toro, el mavé y el fuego—, etc. אלו שלשתן דרכן לילך ולהזיק. Estos tres elementos tienen la naturaleza de desplazarse y dañar.

NOTAS

- Con relación a la responsabilidad de indemnizar a la víctima de un daño, la Torá menciona varios casos, los cuales constituyen categorías, con sus características y sus leyes concernientes al pago. Para saber si por un daño determinado el responsable debe pagar y —en caso de tener que hacerlo— para saber cuáles son los detalles de la indemnización, se deberá determinar la categoría correspondiente del daño en cuestión. Por ello, a los casos que aparecen explícitos en la Torá se les denomina “dañadores primarios”, y al resto, “derivados”; porque su ley se deriva de los casos mencionados explícitamente en la Torá.
- La Guemará cita más adelante (3b) una discrepancia acerca del significado del término *mavé*: hay quien opina que *mavé* se refiere a la persona que daña, y hay quien opina que se refiere al dañador primario *diente*, es decir, al daño que causa el animal cuando come en un campo ajeno.
- Si fuesen similares, podríamos haber deducido el uno del otro mediante un *binián av*. El *binián av* es uno de los trece métodos de interpretación de la Torá para deducir leyes. Este método consiste en aplicar la ley que aparece escrita en la Torá sobre un caso determinado a otros casos que tengan características similares. No obstante, si el caso para el que se quiere deducir la ley tiene aspectos menos rigurosos —o más rigurosos en caso de que se quiera deducir una exención— que aquel descrito en la Torá, no se puede aplicar este método. Aquí, la Mishná va descartando las posibilidades de derivar con este método las leyes de un dañador de las de los otros.

הצד השונה כו' La característica en común, etc. En la Guemará, (6a) se explica qué caso específico viene a incluir la Mishná con esta expresión.

במיטב הארץ Con la mejor de las tierras. מעדיף נכסיו יגבה דמי הניקון De lo más selecto de sus propiedades, del dañador, el perjudicado podrá cobrarse el costo del daño, אם רוצה לפרע לו קרקע si es que el dañador desea pagarle con una tierra.

הטאת Jatat. בשוגג El Korbán Jatat se ofrece para expiar por una transgresión cometida de manera no intencional.

סקילה Lapidación. במזיד Se sentencia a esta pena por una transgresión cometida de manera intencional.

אי עביד שתי אבות Si hace dos labores primarias בשוגג de manera no intencional.

תדרי חטאות Tendría la obligación de ofrecer dos Korbán Jatat.

לא מתייב אלא קדא No tendría la obligación de ofrecer más que uno, אאב מלאכה es decir, únicamente por haber transgredido la labor primaria; אבל אתולדה דידיה לא מתייב no obstante, por su derivada, la persona no estaría obligada a hacerlo.

ולרבי אליעזר דמתיב תרתי כו' Y según la postura de R. Eliezer, quien sostiene que está obligado a ofrecer un Korbán Jatat, etc., דאי עביד אב

mencionarlo. הצד השונה שבהן שדרבן להזיק ושמירתו עליך La característica en común entre ellos es que suelen dañar y que su vigilancia recae sobre ti. וכשהזיק חב המזיק לשלם תשלומי נזק במיטב הארץ Y cuando alguno de ellos ha dañado, el dañador, es decir, su dueño, debe pagar la compensación por el daño con la mejor de las tierras que posea.

GUEMARÁ La Guemará analiza:

Del hecho de que la Mishná diga que existen dañadores primarios, se entiende que también existen derivados⁴; תולדותיהן כיוצא בהן או לא כיוצא בהן entonces, cabe preguntar: ¿sus derivados son como ellos, en lo relativo a la obligación de pagar por los daños que ocasionen, o no son como ellos?

La Guemará fundamenta su pregunta citando fuentes en las que se usa el término "primario":

Con respecto a las labores prohibidas en Shabat, se enseñó en una Mishná⁵: «Las labores primarias⁶ prohibidas son cuarenta menos una». Ahora bien, de la expresión que usa la Mishná, "labores primarias", se entiende que existen también "labores derivadas"⁷. Y allí, las leyes aplicables a sus derivadas son iguales a las aplicables a ellas mismas, לא שניא אב חטאת ולא שניא תולדה חטאת, pues no hay diferencia entre una labor primaria, cuya pena por transgredirla sin intención es un Korbán Jatat, y una labor derivada, cuya pena por transgredirla sin intención también es un Korbán Jatat; לא שניא אב סקילה ולא שניא תולדה סקילה y, similarmente, no hay diferencia entre una labor primaria, cuya pena por transgredirla intencionalmente es de lapidación, y una labor derivada, cuya pena por transgredirla intencionalmente también es de lapidación. Vemos, pues, que con respecto a las labores prohibidas en Shabat, las derivadas son iguales a las primarias. La Guemará pregunta: ומאי איכא בין אב לתולדה Y dado que las leyes aplicables a las labores derivadas son las mismas que las leyes de las primarias: ¿qué diferencia hay entre una labor primaria y una derivada? Es decir, ¿por

qué se les denomina "primarias" o "derivadas" a las diferentes labores si no existe una diferencia práctica entre ellas? Respuesta: נפקא מינה Hay una diferencia práctica entre ellas, דאילו עביד שתי אבות בהדי הדדי, pues si una persona realizara sin intención dos labores primarias diferentes durante un mismo lapso⁸, או כיוצא בהן או לא כיוצא בהן si realizara sin intención dos labores derivadas durante un mismo lapso, מתייב אכל קדא וחדא en ambos casos, tendría la obligación de ofrecer un Korbán Jatat por cada una y una de las labores que hubiera realizado; ואילו עביד אב ותולדה דידיה לא מתייב אלא קדא sin embargo, si realizara una labor primaria con su derivada en el mismo lapso, no tendría la obligación de ofrecer más que uno, porque como la labor derivada se asemeja a la primaria en el hecho de que se realizan para conseguir el mismo propósito, el Korbán Jatat que se debe ofrecer está incluido en el que se ofrece por la labor primaria. Y esa es la diferencia práctica que existe entre ellas. La Guemará vuelve a preguntar: ולרבי אליעזר דמתיב אתולדה במקום Y según la postura de R. Eliezer⁹, quien sostiene que está obligado a

NOTAS

4 Se refiere a los casos que la Torá no mencionó explícitamente y que tienen características similares a alguno de los cuatro dañadores primarios.

5 Tratado de Shabat 73a.

6 La Guemará explica más adelante por qué se denominó "primarias" a estas labores.

7 Una labor es derivada de otra cuando la finalidad de las labores es lograr un propósito similar.

8 La Guemará no se refiere a que las labores fueron realizadas simultáneamente, sino a que fueron realizadas dentro de un mismo "lapso de desconocimiento", en el cual la persona desconocía que estaba realizando labores prohibidas.

9 Su opinión aparece en el Tratado de Keretot 16a.

ותולדה דידיה מהייב תרתי תטאות es decir, sostiene **que si** la persona **hace una labor primaria y su derivada** en el mismo lapso, **está obligada a** ofrecer **dos Korbanot Jatat**. במסכת כריתות בפרק אָמרו לו (טז). La opinión de R. Eliezer aparece en el *Tratado de Keretot*, en el capítulo *Amrú lo* (16a).

כלהו אבות מלאכות ממשכן גמרינן להו כללית. **Todas las labores primarias** prohibidas en Shabat **las deducimos** de las labores que fueron necesarias para la construcción del *Mishkán*, como se enseña en el *Tratado de Shabat* (pág. 49b).

ofrecer un *Korbán Jatat* aparte **por la labor derivada** a pesar de que la realiza **junto con su primaria** en un mismo lapso, **¿por qué a una labor se le llama primaria y por qué a la otra se le llama derivada**, si no existe una diferencia práctica entre ellas? *Responde la Guemará: הָהָהּ* **הָהָהּ** במשכן השיבא קרי ליה אב **A** pesar de no existir tal diferencia, **a aquella labor que era importante en el proceso de la construcción del *Mishkán*¹⁰ se le llama primaria, הָהָהּ** **y a aquella labor que no era importante en el proceso de la construcción del *Mishkán* se le llama derivada.**

Ahora, la Guemará cita una segunda fuente, donde se menciona el término “primario”: **גבי טמאות תנן אבות הטמאות** Con respecto a las impurezas, se enseñó en una Mishná¹¹: «Las impurezas primarias son: **הַשְּׂרֵץ וְהַשְּׂכֵבֶת זֶרַע** el cadáver de la criatura rastrera, el semen

NOTAS

10 Las labores que están prohibidas en Shabat son las labores que se realizaron en la construcción del *Mishkán* (Rashi).

11 *Tratado de Kelim* (cap.1, Mishná 1).

ארבעה אבות פרק ראשון בבא קמא

ב.

עין משפט
גור מצוה

א א מיי פ"א מהל' מקי ממון הל' י סמג עשין סו ולאין רפט טושיע ח"מ סי' שפט ספיף א:
 ב ב מיי' שם פ"ג הל' ב ופ"ב הלכה א סמג עשין סה טושיע ח"מ סי' שפט ספיף א:
 ג ג מיי' שם פ"ד הל' א סמג עשין סט טור ש"ע ח"מ סי' מוח ספיף א:
 ד ד מיי' שם פ"ה הל' ב סמג עשין סו טושיע ח"מ סי' שפט ספיף א:
 ה ה מיי' שם פ"ו הלכה א סמג עשין סז טור ש"ע ח"מ סי' שפט ספיף א:
 ו ו מיי' שם פ"ז הלכה א וע"ש סמג עשין טושיע ח"מ סי' שפט ספיף יח:
 ז ז מיי' פ"ח מהל' שנת הלכה א סמג לאוין סה:
 ח ח מיי' שם הל' ה:
 ט ט מיי' שם הלכה ז:
 י י מיי' פ"ח מהל' שאר אבות טומאה הל' ב סמג עשין רמו:
 יא יא מיי' שם פ"ה הל' א סמג עשין:

ארבעה אבות נזיקין. אית דוכתא דלא תני הן כמו הכל וזגמרא גבי שלש עשרה אבות נזיקין וזכרצעה מחוסרי כפרה (כרימות דף טו) ואית דוכתא דקתני הן דקתני ארבעה שומרין (שבוטות ד' מטו). וארבעה ראשי שנים הן לא קאמר ארבעה אבות נזיקין הן דקתני ד' ראשי שנים הן וי"ל שלא בא ללא להגיד ארבע אבות הללו לא ראי זה כראי זה וקצת קשה דזגמרא מוכח דנתיב תנא למניינא מדפרין וקצת דין מאי טעמא לא תני הני לך וי"ל דיש מקומות דלא תני הן כדאשכחן בארבעה מחוסרי כפרה. (ע"כ):



אבות נזיקין השור והבזר והמבעה וההבער לא הרי השור כהרי המבעה ולא הרי המבעה כהרי השור ולא זה וזה שיש בהן רוח חיים כהרי האש שאין בו רוח חיים ולא זה וזה שדרבן לילך ולהזיק כהרי הבזר שאין דרכו לילך ולהזיק הצד השווה שבהן שדרבן להזיק ושמירתן עליו וכשהזיק יחב המזיק לשלם תשלומי נזק במיטב הארץ גבי מדקתני אבות מכלל דאיכא תולדות תולדותיהן כיוצא בהן או לאו כיוצא בהן גבי שבת תנן אבות מלאכות ארבעים חסר אחת אבות מכלל דאיכא תולדות תולדותיהן כיוצא בהן לא שניא אב חטאת ולא שניא תולדה חטאת לא שניא אב סקילה ולא שניא תולדה סקילה ומאי איכא בין אב לתולדה נפקא מינה דאיילו עביד שתי אבות בהדי הדדי אי נמי שתי תולדות בהדי הדדי מחייב אבל חדא וחדא ואילו עביד אב ותולדה דידיה לא מחייב אלא חדא ולרבי אלעזר דמחייב אתולדה במקום אב אמאי קרי לה תולדה הך דהוה במשכן חשיבא קרי ליה אב הך דלא הוה במשכן חשיבא קרי לה תולדה גבי טובאות תנן אבות הטומאות השרץ והשכבת זרע וטמא

ארבעה אבות נזיקין. אבות קרי להן דכתיבן בקרא צהדיא וזגמרא (ג: ג.) מפרש הי ניהו תולדות: השור והבזר כו'. כסדר שהן כתובין בפרשה (ס) סדרן צמשה דפרשה ראשונה נאמרה צבור שניה צבור: מצעה. מפרש בגמ' (ג: ג.) הצעה. כי תלך אש: לא הרי שור כהרי המבעה. כלומר אי כתב רחמנא שור לא נפיק מצעה מיניה ואמטו להכי איכטריכו למיכתב ולהכי נקט צרישא כהרי המבעה ולא נקט להו כסדר לא הרי השור כהרי הצבור משום דתו לא הוה מני למיתני לא זה זה שיש בהן רוח חיים דהא צור אין בו רוח חיים ועוד טעמא אחרינא דהא רבותא אשמיטין שאע"ג שיש לשניהם רוח חיים לא נפיק חד מחבריה. וזגמ' (ה.) מפרש מאי לא הרי דקאמר: כהרי האש שאין בו רוח חיים. ואי לא לא זה וזה כו'. אלו שלשמן דרכן לילך ולהזיק: הצד השווה. מפרש בגמ' (ו.) לאתויי מאי: צמיטב הארץ. מנעידת נכסיו יצנה דמי הויקו אס רוצה לפרוע לו קרקע: גבי חטאת. צוגג: סקילה. צמזיד: אי עביד שתי אבות. צוגג: מייחייב. תרמי חטאות: לא מייחייב אלא חדא. אכז מלאכה אכל אתולדה ידידיה לא מייחייב: ור"א דמחייב תרמי כו'. דלי עביד אב ותולדה ידידיה מייחייב תרמי חטאות צמס' כרימות צפ' אמרו לו (דף טו). כולהו אבות מלאכות ממשכן גמרינן להו צמסכת שבת (דף מט:):

רבינו הגנאל ארבעה אבות נזיקין והמבעה וההבער לא השור כהרי המבעה כי ובעינן מדקתני אבות מכלל דאיכא תולדות תולדותיהן כיוצא בהן או לא. גבי שבת תנן אבות מלאכות תולדותיהן כיוצא בהן בשנת בין אבות בין תולדות חטאת במזיד סקילה פ"י אבות זרע תולדות נטע וכיוצא בו וכן הארבעים חסר אחת כולן בעינן הוה פירושה. ומאי טעמא קרי להאי אב ולהאי תולדה. ופשטי' דאי עביד ב' אבות או ב' תולדות חייב תרמי (ואילו) אב ותולדה ידידיה אינו חייב אלא אחד ואקשי' ור"א אלעזר דמחייב על אב ותולדה ידידיה תרמי מ"א (ה) דתנן (בריות טו.) איך עקיבא שאלתי את ר' אלעזר העושה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת מהו כו' עד חייב על כל אחת ואחת. ופשטי' לה בגמרא (דשאלתו הוה) תולדות מלאכות כמלאכות דמזין אי לא. ופשט' ליה דולדי מלאכות כמלאכה רבי דמיינן. ופרקי' הך דהויא במשכן קרי ליה אב מלאכה. ולא הויא במשכן קרי ליה תולדה. (ודברי רבי אלעזר מפורשים הן בכריתות פרק אמרו לו.) גבי טובאות תנן אבות טובאות כו' (א) כאן י"ל מה שכתבו לקמן ודברי ר' אלעזר מפורשים הם בכריתות צפ' אמרו לו דמקן.

השור והבזר. פי' צקונטרס כסדר שנכתבו בפרשה סדרן צמשה (י) ואע"ג דלמ"ד תנא שור לרגלו לא הוה כסדר הפרשה דרגל נפקא לן מושלם את בעירה דכתיב צמר צור מ"מ שם שור כתיב קודם בפרשה דהיינו גניחה דקרבן ולמ"ד מצעה זה אלס אע"ג דלצתר הצעה כתיב בפרשת אומר מכה צהמה ישלמנה דהיינו אדם דלויק שור לא תש לשנותו כסדר הפרשה לפי שרחוק כל כך ושנוא כסדר לא הרי דסיפא שמצעה קודם להצער ור"ת פי' דשם אדם כתיב בפרשה קודם כי יגנוז איש שור והוא אחד מאבות נזיקין דקתני לה בצרייתא צגמרא:

הרי השור בהרי המבעה פירוש אין קולמו של שור כקולמו של מצעה דמפרש לקמן צגמ' למ"ד תנא שור לקרנו ומצעה לשינו משום שור כוונתו להזיק ומצעה אין כוונתו להזיק ולפיכך אי כתב רחמנא שור לא אמי מצעה מייניה שהוא קל מייניה ואין פירושו כשאר מקומות שנתלמוד לא ראי זה פירושו מצעה דהזכיר החמור תחילה כלל זה זה שיש בהן רוח חיים:

זה וזה שיש בהן רוח חיים בהרי האש. גבי שור ומצעה לא הוה כפרש החומר כי כהא משום דחד קל למנא חומר באחד מה שיש בהן רוח חיים והא דלא תני הכא לא הרי האש כהרי השור ומצעה דקתני לעיל לא הרי המצעה כהרי השור משום שלא היה יכול למנא חומר מה שאין צמיחה דאי משום דכח אחר מעורב בו ואין הולך לדעתו כמו שורו אין זה חומר א * מדלא חשיב לה גבי חומר באש מצבור * והא דאמרין לקמן (דף ג: דף ו.) גבי אצנו וסכיננו מאי שנא אש דכח אחר מעורב בו ואין הולך לדעתו ה"ק מאי שנא אש שאע"פ שכה אחר מעורב בו ראו להתחייב בו משום שהוא ממונך ושמירתו כו' וזכירא גבי צור הוה מני למימר לא הרי הצור שמחילת עשייתו לזוק כהרי אלו ולא חש לפי שהפסיק באש וצור לא רצה לשנות קודם אש דא"כ הוה אמי אש מייניה דכולהו אמי מצור ומד מהגך כדאמרין צגמ' (ד' ה:) והתנא האריך להגדיל תורה ויאדיר וקצת קשה דמשמע * דעוגשין ממון מן הדין * (ו) וזמלתין תניא כי יפתח אש על הפתיחה חייב על הכרייה לא כל שכן אלא ללמדך שאין עוגשין ממון מן הדין ומיניה צפרק הפרה (לקמן מט: ושם) דריש ליה לדרשה אחרינא שעל עסקי פתיחה וכרייה צאה לו או להציא כורה אחר כורה שסילק מעשה ראשון (לקמן נה:.) (וע' מוס' לקמן ד' ד"ה ועדים):

ולרבי אלעזר אמאי קרי ליה אב. וא"ת וימא דנפקא מינה לענין התראה שזריך להתרות אתולדה משום אב לדידה כדאמרין צפרק תולין (שבת דף קלח.) משמר משום מאי מתרין ציה רצה אמר משום צורר רבי זירא אמר משום מרקד וי"ל דהכי * פריך משום מאי מתרין ציה שהוא חייב רצה אמר משום צורר אכל התרו בו משום מרקד פטור דכיון שהוא מתרה צדבר שאין דומה צבר שמלעיג בו ופטור אכל אס התרו בו ואמר אל תשמר חייב ועי"ל דהוה שמתרך הך דהואי צמשכן קרי ליה אב וזריך להתרות התולדה צמה * ועוד דנוטע ומצבל אין זריך להתרותו משום אב וחס התרה משום התולדה חייב ואפי"ה לא חשיב ליה צפרק כלל גדול * (ה) ה"ג הך דהואי במשכן חשיבא קרי ליה אב הך דלא הוה במשכן חשיבא קרי ליה תולדה. ולפי הך גירסא צא לאפוקי כמה מלאכות שלא היו חסובין והיו צמשכן תולדות ניהו ולא אבות מלאכות כדאמרין צפרק צמה טומנין (שבת דף מט:): הס העלו הקרשים מקרקע לעגלה דהיינו הכנסה ומושיט צדיוטא אחת ואית דגרסי הך דהוה צמשכן וחשיבא קרי ליה אב הך דלא הוה צמשכן ולא חשיבא קרי לה תולדה ולפי גירסא זו זריך לומר דצמי צפרק דהוה צמשכן או איפכא הוה תולדה: דאילו

גלוין הש"ס תוס' ד"ה ולא. מללא חשיב לה. לקמן י' ע"א: בא"ד והא דאמרין לקמן ג' ע"ב: בא"ד דרובשין ספון סו רובשין עשין לקמן ד' ע"ב מוס' ד"ה ועדים ועשין צרישין מנייה יא ע"ב ד"ה לבת: בא"ד ובעבליהן תניא וכן עוד כמילתא פרישת מפרשים צפוק ועכו"ל א מכו על טעמיה חייב על המסירה לייש אלא שאין עוגשין מן הדין: מוסף רש"י במיטב הארץ. שנת לו לאדם לנכות מועט מקרקע עומת ולא לנכות הרבה מניעות (גיטין סח:).